

Το φαράγγι του Αχέροντα

Αχέρων

Ο Αχέρωντας είναι σίγουρα το πιο γνωστό ποτάμι της αρχαιότητας μια και τα νερά του διέσχισαν τον Άδη. Στα νερά του ξεδίψασαν οι Γίγαντες στη φοβερή μάχη τους εναντίον των θεών του Ολύμπου. Ο Δίας τον καταράστηκε κι έτσι τα νερά του μαύρισαν και δεν ξεδίψαgan πια κανέναν. Ονομάστηκε Μαυροπόταμος και αιώνες μετά ο Άι Δονάτος σκότωσε το θεριό που μόλυνε με το φαρμάκι του το νερό του ποταμού ο οποίος έγινε Γηλυκός μέχρι και σήμερα...

Αναρίθμητοι προσκυνητές του αρχαίου κόσμου έκαναν μακρινά ταξίδια για να επισκεφτούν το Νεκρομαντείο που βρισκόταν στις όχθες του Αχέροντα. Εκεί οι πολυμήχανοι ιερείς αφού τους πότιζαν με ψυχότροπα βοτάνια, τους άφηναν να δουν τα είδωλα των νεκρών και να μάθουν τα μελλούμενα.

Πριν από τους διψασμένους για γνώση προσκυνητές στα βάθη του αρχαίου χρόνου οι Μυκηναίοι ήρωες ο Ηρακλής και ο Θησέας πάλευαν με τον Αϊδωνέα το Θεσηρωτό βασιλιά για να κατέβουν στο σκοτεινό κόσμο του ή για να πατήσουν πόδι στις εύφορες γαίες του στο πλευρό των αποίκων...

Ο Οδυσσέας ο μεγάλος περιπλανώμενος του κόσμου στον αρχαιότερο πορτολάνο την Οδύσσεια έρχεται στη γη του Αχέροντα για να πάρει συμβουλές από τους νεκρούς κι οι μνηστήρες φοβούνται τα ανδροφόνα φαρμάκια της Εφύρας. Στους αιώνες που κύλησαν οι άνθρωποι τίμησαν τον ποταμό κι όταν η νέα θρησκεία έθαψε την παλιά μέσα στα συντρίμια των ιερών νέοι ναοί και πόλεις άνησαν δίπλα στο πανάρχαιο ποτάμι.

Η σπηλιά του Άι Αρσένι στον Γκορίλα

Μονοπάτι στην κορυφή του Γκορίλα

Η Παναγιά της Παραμυθιάς σκορπούσε την προστασία της στους κατοίκους, την ίδια ώρα που το κάστρο του Άι Δονάτου τους ασφάλιζε στις δύσκολες ώρες. Τα δυνατά τείχη της Ελαιάς πάνω στο οροπέδιο του Γκορίλα είχαν γίνει χωράφια και δίπλα τους στεκόταν η μονή του Άι Γιάννη. Πιο κάτω στις όχθες του Κωκυτού η Μονή της Παναγίας στο Καμίνι, η Αγία Κυριακή στο Γαρδίκι ο παλαιοχριστιανικός ναός στη Γλυκή η πανέμορφη μονή του Άι Δημήτρη στο Τουρκοπάλλουκο και τέλος η Μονή τ' Άι Γιάννη στο λόφο του Νεκρομαντείου όλες χτισμένες δίπλα στο θρυλικό ποταμό. Δεκάδες τα πετρογέφυρα που ένωναν τις όχθες του Αχέροντα. Το ήσυχο ποτάμι που σε ξεγελά τους καλοκαιρινούς μήνες μετατρέπεται σ' ανήμερο

Τουρίστες στο φαράγγι

Οι πηγές στο φαράγγι

θεριό το χειμώνα και καταστρέφει ότι βρει στο διάβα του. Το μεγάλο γεφύρι της Γλυκής γκρεμισμένο από τον καιρό των Σουλιωτών πήρε μαζί του και το γεφύρι του Ντάλη στον Τσαγκαριώτικο, τώρα τελευταία. Τα γεφύρια στην πεδιάδα σκορπίστηκαν από καιρό και μόνο οι παλιές φωτογραφίες μένουν για να μας τα θυμίζουν. Στον Κωκυτό επέζησαν γεφύρια εκτός κοίτης ενώ άλλα στενάζουν κάτω από τον εναγκαλισμό μιας σύγχρονης γέφυρας που απερίσκεπτα στήθηκε πάνω τους. Τα πετρογέφυρα αυτά ένωσαν τα καλντερίμια και τα μονοπάτια που διέσχιζαν τα δύσκολα βουνά και τους

Το φαράγγι από τη Σκάλη της Τζαβέλαινας

πλημμυρισμένους κάμπους. Το πιο γνωστό μονοπάτι η Σκάλη της Τζαβέλαινας ξεκινάει από τη Γλυκή για να οδηγήσει τον επισκέπτη στα ερείπια του περήφανου Σουλίου. Τα παλιά πετρόχτιστα σπίτια κι οι στέρνες εκείνων των σκληρών ανθρώπων καθώς κι οι θαυμαστοί αγώνες τους συγκινούν ακόμη τον κόσμο και χιλιάδες προσκυνητές ανεβαίνουν στα κακοτράχαλα βουνά για να τιμήσουν τη μνήμη τους. Η Κιάφα το φοβερό κάστρο δεσπόζει στο φαράγγι ενώ το ταπεινό ξωκκλήσι του Άι Δονάτου και πιο πέρα το περήφανο Κούγκι γεμίζουν με δέος τον επισκέπτη. Χιλιάδες περιηγητές γνωρίζουν τον Αχέροντα τους θερινούς μήνες. Ο τουρισμός άλλαξε το τοπίο της περιοχής, αλλα έφερε και αναστάτωση στο σπάνιο οικοσύστημα του ποταμού το οποίο προστατεύεται από το Natura 2.000. Πληροφορίες για την χλωρίδα και την πανίδα της ευρύτερης λεκάνης απορροής του Αχέροντα μπορεί κανείς να πάρει από το Κέντρο πληροφόρησης της Αμμουδιάς και της Γλυκής.

ΣΤΕΝΑ ΑΧΕΡΟΝΤΑ

Η Γλυκή είναι χτισμένη στην όχθη του Αχέροντα, το φυσικό όριο των νομών Θεσπρωτίας και Πρέβεζας και είναι μια ήρεμη βάση εξόρμησης για τα χωριά του Σουλίου και την περιοχή του Αχέροντα.

Από τη Γλυκή μπορείτε να ανεβείτε στο Σούλι με αυτοκίνητο ή με τα πόδια σας...

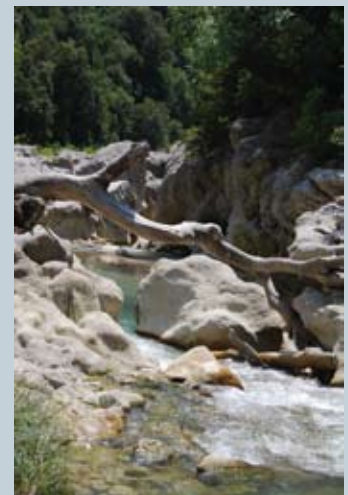
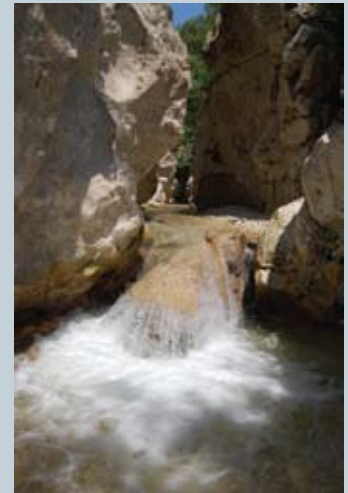
Αφήστε το αυτοκίνητο δίπλα στην ταβέρνα που βρίσκεται δίπλα στο ποτάμι, στον χωματόδρομο που ξεκινάει από το χωριό και βγάζει στις πηγές του ποταμού.

Βαδίστε μέσα στο πηλατόδοσο μέχρι τις πηγές, απ' όπου ξεχύνονται ποσότητες πόσιμου νερού, ής και διψάνε για φως...

Μέχρι εδώ δε χρειάζεται να βρέξετε τα πόδια σας. Από εδώ και πέρα, όμως, θα πρέπει να βαδίσετε μέσα στο νερό, κόντρα στο ρεύμα.

Σε μερικά σημεία, μάλιστα, θα χρειαστεί να κολυμπήσετε στα πεντακάθαρα νερά του Αχέροντα. Μπαίνετε στο φαράγγι του, σε ένα από τα πιο όμορφα τοπία της Ελλάδας.

Βαδίστε μέσα στο ποτάμι μέχρι τον παραπόταμό του, το «ρέμα Ντάλα»,

Οι μύλοι του Σουλίου

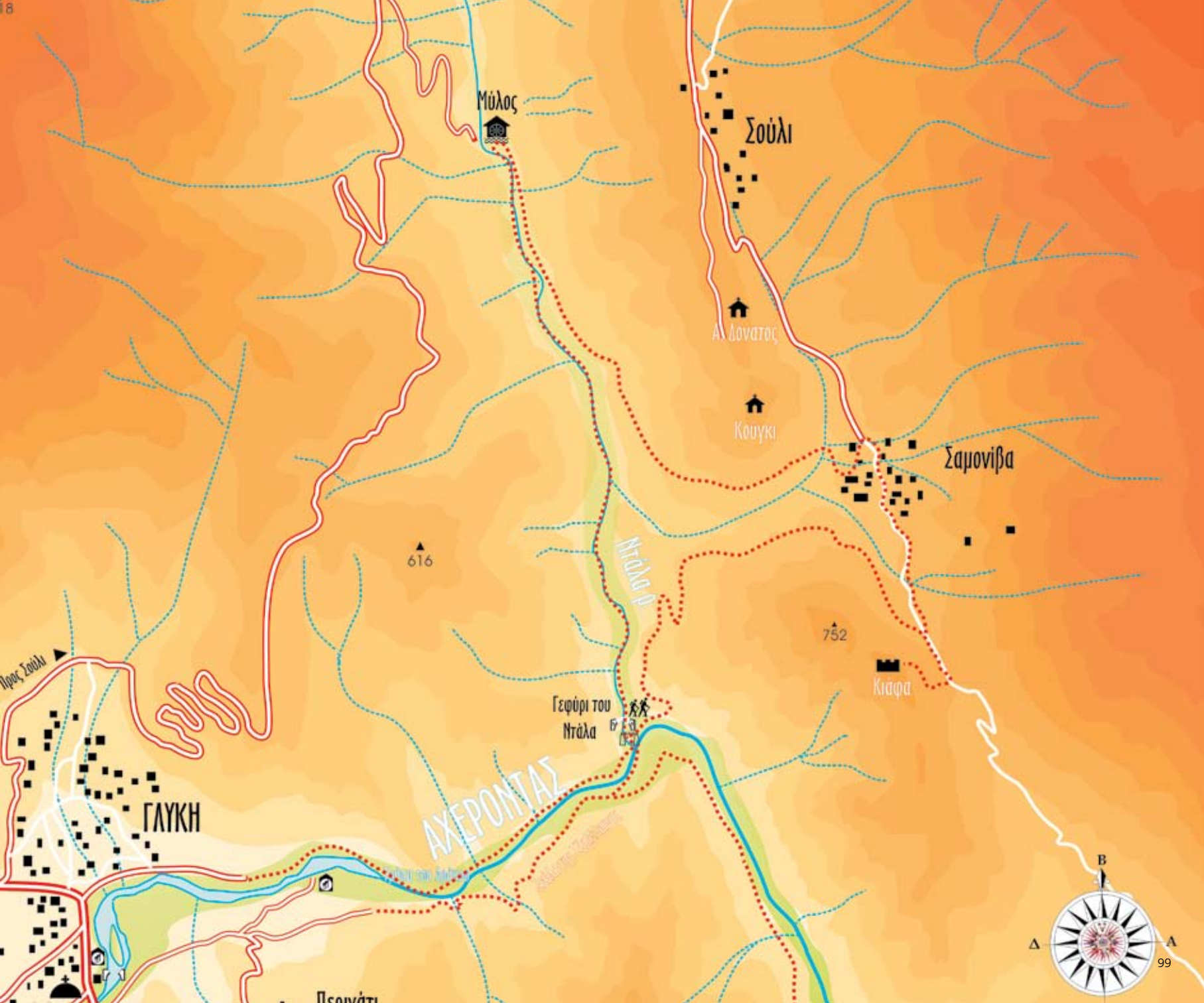
όπου βρίσκονταν η γκρεμισμένη πια πέτρινη γέφυρα. Το ρέμα πηγάζει από τα σουλιώτικα βουνά. Στις πηγές του, σε ένα εκπληκτικής ομορφιάς τοπίο, βρίσκεται ένας αναπαλαιωμένος νερόμυλος. Όσοι δεν αντέχουν το νερό- ή αν η εποχή δεν προσφέρεται- μπορούν να φτάσουν ως εδώ από τη Σκάλη της Τζαβέλλαινας, το παλιό μονοπάτι των Σουλιωτών, που σήμερα έχει ξαναφτιαχτεί.

Προτείνουμε να ανεβείτε το ρέμα ως τις πηγές του και τον ανακατασκευασμένο μύλο. Από κει ξεκινάει μονοπάτι για το Σούλι. Εκεί εκτός από τα σπίτια των καπεταναίων και τα πολλά πηγάδια, επισκεφτείτε τον Αϊ Δινάτο και το Κούγκι. Αν συνεχίσετε μπορείτε να σκαρφαλώσετε στο επιβλητικό φρούριο της Κιάφας.

Στα καφενεία του Σουλίου σερβίρεται πρόχειρο φαγητό. Αν δε συμβιβάσετε με κάτι πρόχειρο ξαναγυρίστε στη Γλυκή. Στις ταβέρνες της, δίπλα στο ποτάμι, κάτω από τα πλατάνια, θα βρείτε ό,τι τραβάει η ψυχή σας.

- Σαύρα (*Algyroides nigropunctatus*)
- Οι πηγές
- Τεράστιος κισσός (*Hedera helix*) σε πλατάνι (*Platanus Orientalis*)

Το Φρούριο της Κιάφας στο Σούλι

Η έξοδος του φαρραγγιού

Πάνω σε μια από τις δύσβατες βουνοκορφές του Σουλίου χτίστηκε -αφού ισοπεδώθηκε η κορυφή- το επιβλητικό κάστρο της Κιάφας με μεγάλους πολυγωνικούς προμαχώνες που ενίσχυαν την αμυντική δυνατότητα του συγκροτήματος. Θυρίδες πυροβόλων και ελαφρών όπλων καλύπτουν όλη την έκταση του κάστρου. Στο εσωτερικό εκτός από τα πολυτελή σαράγια που δεν σώζονται σήμερα υπήρχαν μεγάλες αποθήκες υλικών και εφοδίων οι οποίες θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμες σε περιόδους μακρόχρονης πολιορκίας. Η Κιάφα ήταν το καταφύγιο των Σουλιωτών στους αγώνες τους αλλά τις οχυρώσεις τις πραγματοποίησε ο Αλή πασάς για να μην ξαναγυρίσουν οι Σουλιώτες.

Η Μονή Παναγίας Παραμυθιάς

Ο επιτάφιος της Παραμυθιάς

Χτίσμα του 13^{ου} - 14^{ου} αιώνα η Μεγάλη εκκλησία της Παραμυθιάς έδωσε το όνομά της και στην ίδια την πόλη μια και πρόσφερε παραμυθιαν- παρηγοριά και ασφάλεια στους κατατρεγμένους από τα δεινά κατοίκους της περιοχής. Το καθολικό του μοναστηριού χτισμένο με το πληνθοπερίκλειστο βυζαντινό τρόπο εντυπωσιάζει με την αρχιτεκτονική του ομορφιά! Στα κειμήλια της μονής ανήκει ο μεγάλος κεντητός επιτάφιος του 1587-8 έργο του συρμακέση μοναχού των μετεώρων Αρσένιου. Ο επιτάφιος είναι κεντημένος πάνω σε ερυθρό μεταξωτό ύφασμα με την τεχνική του χρυσοκεντήματος.

Κάστρο Ελέας (Βέηλιανη)

Η κοιλάδα της Παραμυθιάς ως το «Νεκρομαντείο» κατοικούνταν στην αρχαιότητα από το φύλο των Ελεατών Θεσπρωτών. Η πόλη της Ελέας, με το δυνατό της κάστρο, σκαρφαλωμένη πάνω στο ισχυρό οροπέδιο του Γκορίλα ήταν το στρατιωτικό και διοικητικό κέντρο της περιοχής. Ιδρύθηκε στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. και διετέλεσε έδρα του κοινού των Θεσπρωτών μέχρι το 335 π.Χ. περίπου που η έδρα μεταφέρεται στη Τιάνη. Η Ελέα καταστράφηκε το 167 π.Χ. από τους Ρωμαίους μαζί με τις υπόλοιπες πόλεις της Θεσπρωτίας και μεταβλήθηκε σε χωράφι. Η πόλη έχει ανασκαφεί και συντηρηθεί από την αρχαιολογική υπηρεσία.

Νεκρομαντείο

Αἰδωνεύ, Αἰδωνεύ, λίσσομαι
νεκρῶν πλάκα και Στύγιον δόμον...

(Σοφοκλής, Οιδίπους επί Κοιτώνῳ)

Οι δυο μεγάλοι Ιεροί Τόποι των Θεσπρωτῶν αἰθῶ και ὁλῶν των Ελλήνων, ἦταν η Δωδώνη και το Νεκρομαντεῖο. Στην πρώτη λατρεύονταν το ιερό ζεύγος του Δία και της Διώνης και στην περιοχή του Αχέροντα το ιερό ζεύγος του Αἰδωνέα και της Περσεφόνης. Από τα δυο αὐτά ιερά οι Ἕλληνες ἐπαίρναν χρησμούς, ἀπό την ιερή βελανιδιά και ἀπό τους ἰδίους τους νεκρούς με τη μεσολήβηση των ιερῶν.

Ο καθηγητής Σ. Δάκαρης τοποθετεῖ το νεκρομαντεῖο στα ερείπια πάνω ἀπό το χωριό Μεσποτάμο.

Άι Δημήτρης Κυψέλης

Το καθολικό του πανέμορφου μοναστηριού του Άι Δημήτρη. Βρίσκεται ΒΑ του χωριού Τουρκοπάλουκο (σημερινή Κυψέλη) στη δεξιά όχθη του Κωκυτού παραπόταμου του Αχέροντα. Χτίστηκε από το δεσπότη Μιχαήλ Β' το Δούκα το 1242 και είναι σταυρεπίστεγος ναός.

Το φαράγγι του Αχέροντα
Φωτογραφία Σ. Μελετιζής, 1938

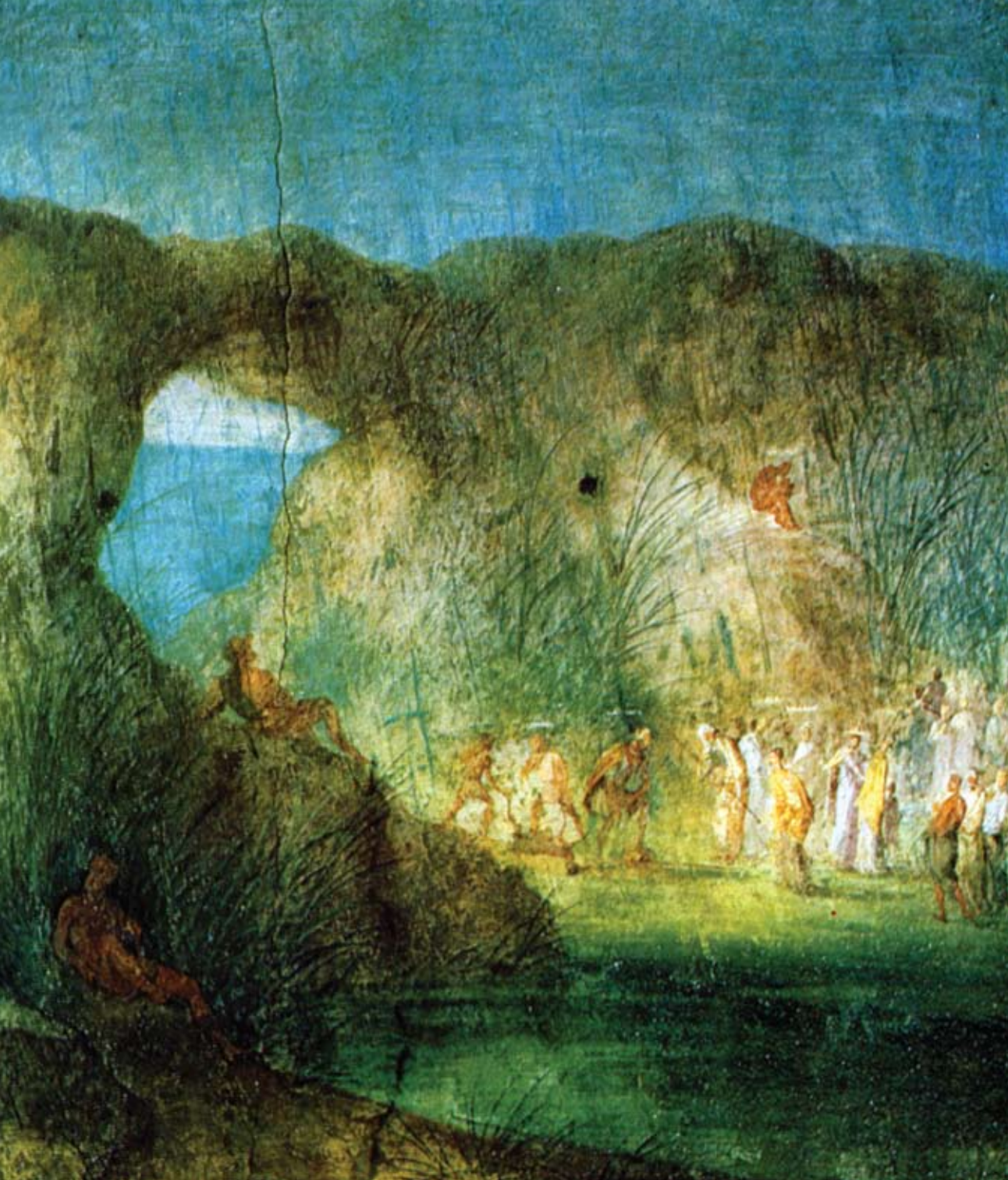
Ο λόφος του Ξυλόκαστρου το Μάη του 1913.

Ο Fred Boissonnas που τον φωτογράφησε πίστευε ότι βρίσκονταν μπροστά στο Βουχαΐτιον.

Οι κάτοικοι της Θάνεζας (Λυκούρσι και σήμερα...Μεσοπόταμο) δεν υποψιάζονταν το φοβερό μυστικό που έκρυβε ο λόφος με τα χαλάσματα.

Αγριλιές, αγριοσυκιές, μελοκοκιές, πρινάρια, βάτα και χριστιανικά μνήματα κάλυπταν τον ιερό χώρο του Νεκρομαντείου... γράφει ο Σ. Μουσελίδης. Το κεντρικό δωμάτιο πάνω από το θολωτό υπόγειο δόμον Άιδος (το δώμα του Άδη) είχε μετατραπεί σε νεκροταφείο του χωριού.

Οι φωτογραφίες είναι του Fred Boissonnas, 1913

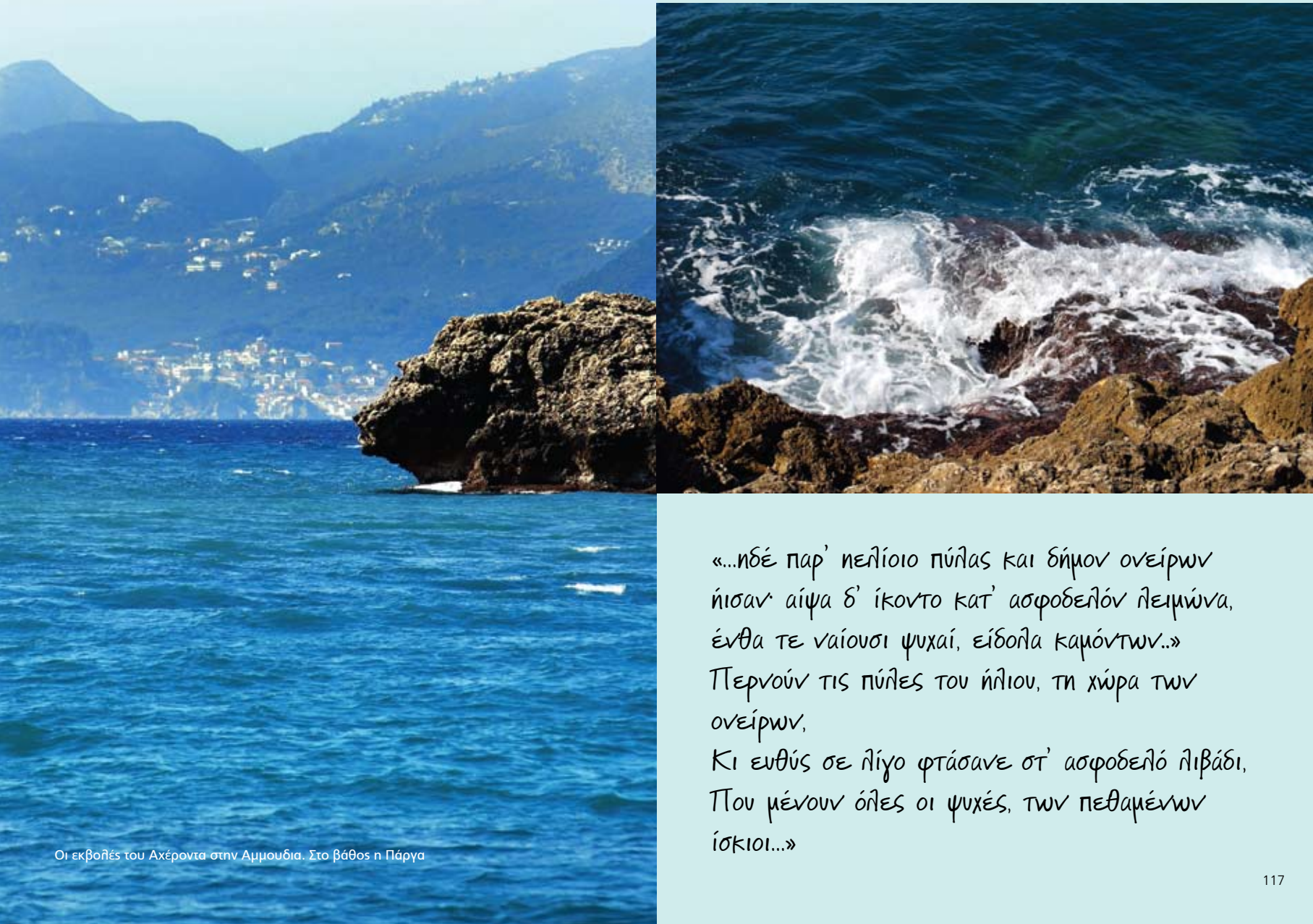

Τοιχογραφία από σπίτι στο λόφο Esquilino στη Ρώμη που απεικονίζει την άφιξη του Οδυσσέα στον Άδη. Οι σύντροφοί του θυσιάζουν τους αμνούς ενώ ο ίδιος κρατάει μακριά τις ψυχές των νεκρών αφήνοντας μόνο τον Τειρεσία να περάσει. Ο Αχέρωντας ο Πυριφλεγέθων και ο Κωκυτός προσωποποιημένοι βρίσκονται ανάμεσα στα βράχια και στην πυκνή υδρόβια βλάστηση.

Μέσα του 1ου αιώνα π.Χ.

Biblioteca Apostolica Vaticana

Ομήρου Οδύσσεια Ω' 12-14.

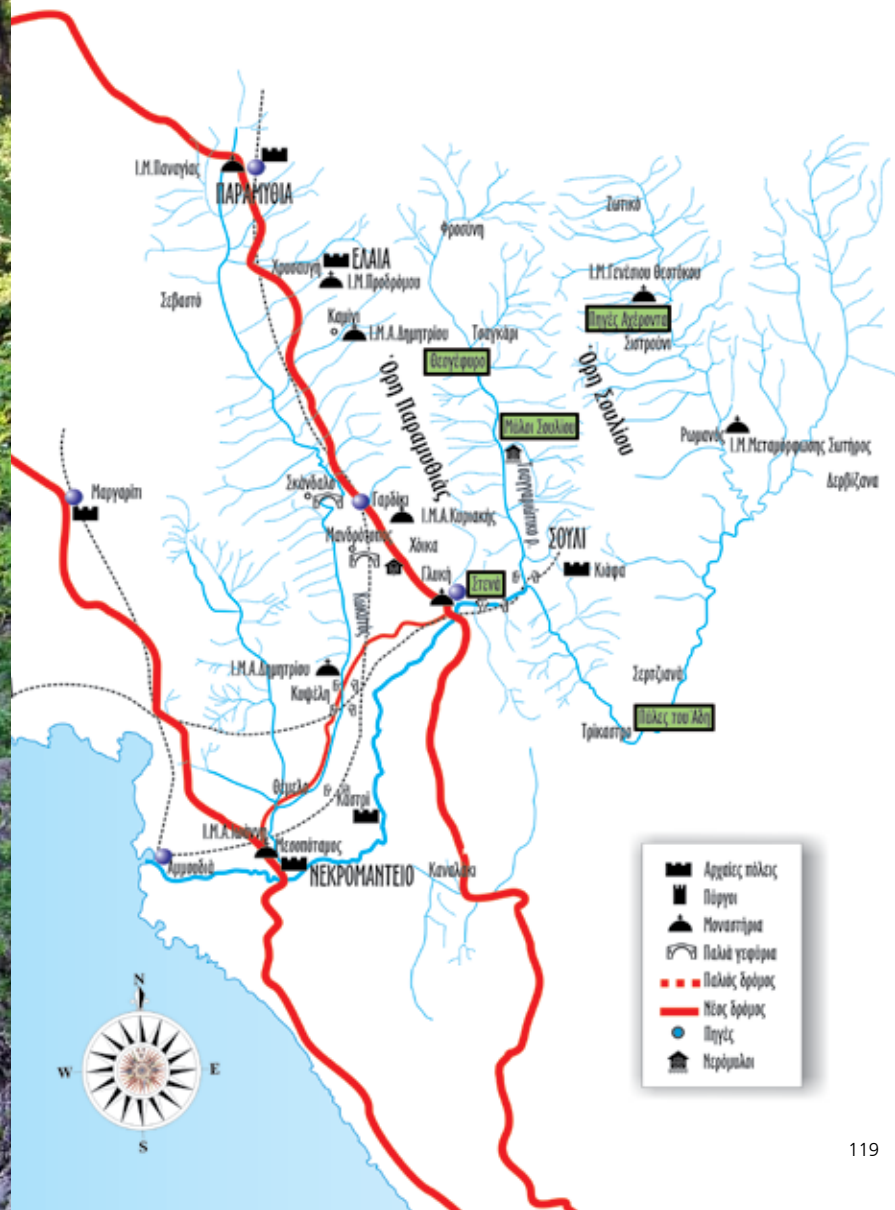
«...ὃδέ παρ' ἡελίοιο πύλας καὶ δῆμον ονειῖρων
ἴσαν· αἶψα δ' ἴκοντο κατ' ἀσφοδεῖόν ῥειμῶνα,
ἐνθα τε ναίουσι ψυχαί, εἶδοῖα καμόντων...»
Περνοῦν τὶς πύλεις τοῦ ἡλίου, τὴ χώρα τῶν
ονείρων,
Κι εὐθύς σε ῥίγο φτάσανε στ' ἀσφοδεῖό ῥιβάδι,
Που μένουν ὅλες οἱ ψυχές, τῶν πεθαμένων
ἴσκιοι...»

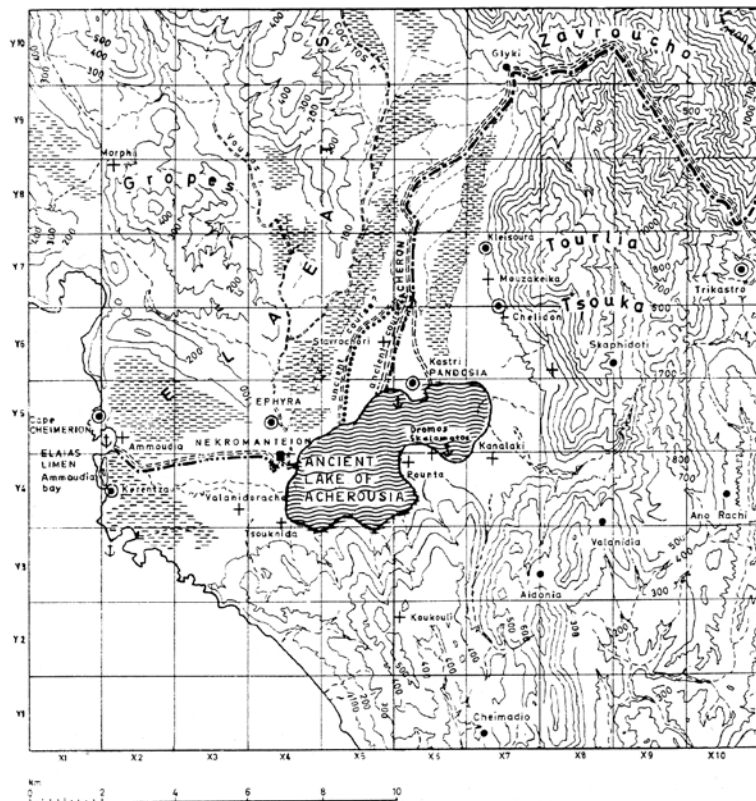

Οι Πύλες του Αδν

ΠΟΤΑΜΟΣ ΑΧΕΡΟΝΤΑΣ

Σπουδαιότερα αρχαιολογικά και φυσικά μνημεία

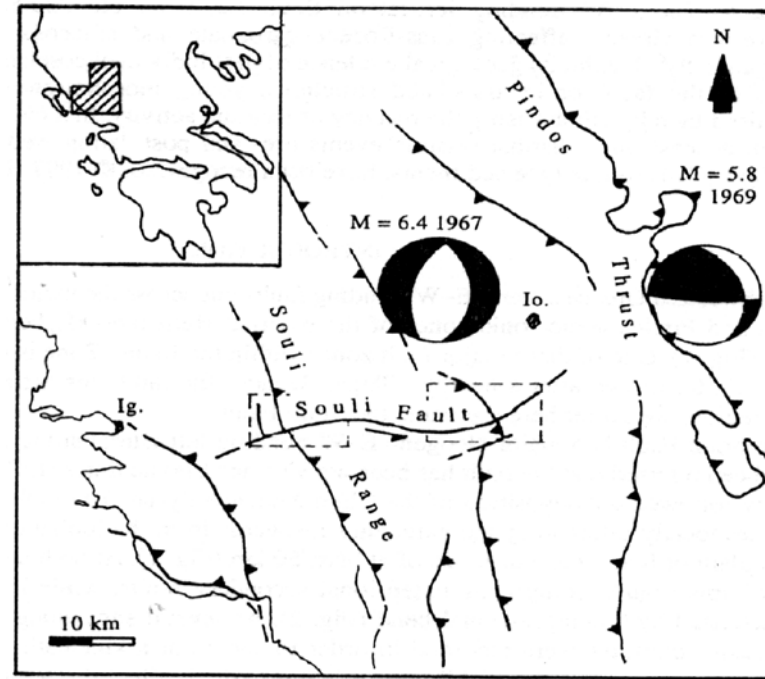

Η Αχερουσία λίμνη σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Σωτήρη Δάκαρη, ο οποίος ανέσκαψε το λόφο στο Λυκούρσι (Μεσοποτάμο), έφτανε ανατολικά μέχρι το χωριό Καναλήκι.

Ο Αρμπήλιος Λεύκιος (Lucius Ampelius) ρωμαίος συγγραφέας του 2ου αιώνα μ.Χ. στο έργο του Liber memorialis αναφέρει την περίφημη διπλή γέφυρα της Αχερουσίας λίμνης (pons magnus columnatus duplex). Η γέφυρα αυτή που κατασκευάστηκε στα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. είχε μήκος 300 περίπου μέτρων και στηριζόταν πάνω σε ξύλινους στύλους. Ήταν διπλή, ή με διπλό πλάτος καταστρώματος για την άμεση διευκόλυνση των πιστών που συνέρρεαν τις μέρες των εορτών ή έβαιναν παράλληλα δυο ξεχωριστές γέφυρες για να μην έρχονται σ' επαφή οι πιστοί που κατέφθαναν μ' εκείνους που αποχωρούσαν με επακόλουθο την ανταλλαγή πληροφοριών που δεν επιθυμούσε το ιερατείο του νεκρομαντείου.

Σύμφωνα με τον N. Hammond η γέφυρα αυτή άρχιζε από την Πούντα (μήπως το όνομα της περιοχής διασώζει την ανάμνηση της γέφυρας;) και κατέληγε στο Καστρί. Φυσικά οι πιστοί μπορούσαν να φτάσουν στην περιοχή και με πλωτά μέσα από το Γλυκύ λιμένα.

Η κύρια νεοτεκτονική δομή της ευρύτερης περιοχής των ποταμών Καλαμά και Αχέροντα

A/A	Όνομα	Φ°	Λ°	Χρονολογία	Μέγεθος
1	Ιωάννινα	39.64	20.59	1740	6.2
				1813	6.2
				1858	6.0
				1867	6.2
				1898	6.3
2	Ηγουμενίτσα	39.65	20.12	1651	6.0
				1809	6.3
				1854	6.5
				1872	6.1
				1897	6.2
3	Κέρκυρα	39.37	20.15	1674	6.5
				1732	6.5
				1773	6.3
				1823	6.3
				1871	6.0
4	Παραμυθιά	39.41	20.56	1895	6.3
5	Παζοί	39.16	20.03	968	6.6
				1444	7.1
				1743	7.1
				1786	6.8
				1915	6.1

Πίνακας με γνωστούς σεισμούς στον ευρύτερο χώρο της περιοχής των ποταμών Καλαμά και Αχέροντα. Ο ευρύτερος χώρος των ποταμίων συστημάτων εντάσσεται στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας 2 (Ζώνη II) και χαρακτηρίζεται από μέση περίοδο επανάληψης 20-40 έτη για σεισμό μεγέθους 6.3, που είναι το πιθανότερο μέγιστο ετήσιο μέγεθος σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Χαρτογραφώντας τον Καλαμά και τον Αχέροντα

Οι ποταμοί Καλαμάς και Αχέροντας παρουσιάζονται στους πίνakes του Πτολεμαίου (εικ. 1) ως Θύαμις και Αχέρων με τα πανάρχαια όνόματά τους. Προσπάθησαν να ετυμολογήσουν την ονομασία του Θύαμι από τα ορμητικά νερά του, αλλά μάλλον το Θύαμι είναι προελληνικό, όπως και το όνομα του Αχέροντα το οποίο δεν προέρχεται από την ελληνική (ο τα άχεια ρέων) αλλά από την προελληνική γλώσσα με τη ρίζα αχ που σήμαινε νερό, όπως ο Άραχθος και ο Αχελώς.

Η πρώτη παρουσίαση του Θύαμι ποταμού ως Καλαμά γίνεται στους ύστερους βυζαντινούς χρόνους γι αυτό και είναι απίθανη η ετυμολογία του ονόματος Τσιαμουργιά από το Θύαμις-Θυαμουργιά μια και η Βαγενετιά ως θέμα συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και τον 15ο αιώνα.

Η ονομασίες Θύαμις και Αχέρων χάθηκαν εντελώς, τόσο που οι περιηγητές και οι χαρτογράφοι του 19ου αιώνα συχνά ταύτιζαν τον Καλαμά με τον αρχαίο Αχέροντα (βλ. λόρδος Μπάιρον και Χάρτα του Ρήγα, όπου ο Θύαμις ταυτίζεται με τον Παύλη και ο Καλαμάς με τον Αχέροντα. (εικ. 2).

Στη χειρόγραφη έκδοση του Πτολεμαίου του 12ου αιώνα που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη της μονής Βατοπεδίου στο Άγιο Όρος, στον 10ο πίνaka Ελλάς, αναφέρεται για πρώτη φορά ο Καλαμάς με το καινούριο του όνομα ενώ ο Αχέροντας κρατάει ακόμα την αρχαία του ονομασία (εικ. 3). Αργότερα ο Φλωρεντίνος χαρτογράφος Christoforo Buondelmonti στις αρχές του 15ου αιώνα στο έργο του Liber Insularum Arcipelagi γνωρίζει τον Καλαμά (πιθανώς κάτω από την πόλη Saiata (Σαγιάδα) και τον Αχέροντα που εκβάλλει πάνω από το Fanaro (Φανάρι) αλλά δεν σημειώνει τα ονόματά τους (εικ. 4).

Εικ. 1 - Πτολεμαίος, Ελλάς 1478 (λεπτομέρεια)

Εικ. 2 - Ρήγας Βελεστινλής, Χάρτα 1797 (λεπτομέρεια)

Εικ. 3 - Πτολεμαίος, Ελλῆς 13ος αἰώνας (λεπτομέρεια)

Εικ. 4 - Christoforo Buondelmonti 1485 (λεπτομέρεια)

Στις αρχές του 16ου αιώνα ο τούρκος ναύαρχος Πίρι Ρέις θα καταγράψει με ακρίβεια τον Καλαμά και τον Αχέροντα με τα παρακάτω λόγια: Βορειοδυτικά υπάρχει το λιμάνι Αἰγκου Μάντζου (Ηγουμενίτσα). Βορειοδυτικά βρίσκεται το μεγάλο ποτάμι Κάλαμα (Καλαμάς) που ρέει χειμώνα καλοκαίρι... Βγαίνοντας από την Πρέβεζα κατά τα βορειοδυτικά υπάρχει το λιμάνι Φενέρ (Φανάρι) με το ποταμάκι Φενέρ (Αχέροντας). Φυσικά ο Καλαμάς καθώς και ο Αχέροντας καταγράφονται και χαρτογραφικά στον πίνακα 169 α. (εικ. 5)

Γενικά στους πορτολάνους ο Καλαμάς αναφέρεται ως πηγή τροφοδοσίας νερού, πράγμα πολύ σημαντικό για τη ναυτιλία της εποχής.

Φαίνεται όμως ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα ο ποταμός ήταν πλητός μέχρι τουλάχιστον τη Σκάλα του Ζωργιάννου όπου κατασκευάστηκε ισχυρός πύργος για τον έλεγχο της περιοχής.

Στην αρχαιότητα η Γιτάνη (σημερινή Γκούμανη) είχε λιμάνι στον Καλαμά.

Στα 1570 κατά τη διάρκεια του βενετοτουρκικού πολέμου ο Balthasar Jenichen απεικονίζει τις πολεμικές επιχειρήσεις στην Ήπειρο και χαρτογραφεί τον Καλαμά (χωρίς να τον ονομάζει) πάνω από την Bastia (Σαγιάδα) με δυο τοξωτά γεφύρια. Παρ' ότι ο χάρτης αναφέρει το Fanaro (Φανάρι) δεν σημειώνεται ο Αχέροντας (εικ.6).

Την ίδια εποχή ο Matthias Zóndt στη Νυρεμβέργη καλύπτει το θέατρο του πολέμου στην Ήπειρο με εντυπωσιακές λεπτομέρειες αληθές και πολλά λάθη. Εδώ κατονομάζεται ο Acheron (Αχέρων) και ο Araxus (Αραχθός) ενώ ο Καλαμάς παρουσιάζεται δυο φορές, μια πάνω από την Gamenizza (Ηγουμενίτσα) και μια κάτω από τη Bastia (Σαγιάδα). (εικ.7) Είναι φανερό ότι τις πληροφορίες τους για τη σύνταξη των χαρτών, οι χαρτογράφοι τις παίρνουν από δυο πηγές: Τον Πτολεμαίο και γι αυτό οι συχνές αναφορές στα αρχαία ονόματα των περιοχών και τους πορτολάνους της εποχής οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για τα παράλια και καθόλου για την ενδοχώρα. Έτσι οι χάρτες παρουσιάζουν πολλές συγκρουόμενες πληροφορίες, ανακρίβειες και φανταστικές απεικονίσεις.

Σε αντίθεση με τον A. Ortelius ο οποίος δεν σημειώνει

Εικ. 5 - Piri Reis, Κέρκυρα 1520

ποτάμια στην περιοχή της Ηπείρου στον χάρτη του της Κέρκυρας, ο Johannes Cotonicus στα 1619 καταγράφει με σχετική ακρίβεια τα τρία μεγάλα ποτάμια (Παύλη, Καλαμά, Αχέροντα) χωρίς ωστόσο να σημειώνει τα ονόματά τους. Η ύπαρξη των πόλεων Butrinto (Βουθρωτός), Bastia (Σαγιάδα), Gomenizi (Ηγουμενίτσα) και Fanaro (Φανάρι) στις σωστές τους θέσεις μας δείχνει ότι ο χαρτογράφος γνώριζε την ύπαρξη των ποταμών παρ' ότι δεν γνώριζε τα ονόματά τους.

Το 1686 ο Βενετός χαρτογράφος Vincenzo Maria Coronelli χαρτογραφώντας τα στενά της Κέρκυρας σημειώνει τον ποταμό Calama (Καλαμά) βόρεια του λιμανιού της Ηγουμενίτσας, της πόλης που είχε καταλάβει και καταστρέψει ο Βενετός ναύαρχος Francesco Morosini. Είναι φυσικό οι χαρτογράφοι της εποχής να ενδιαφέρονται περισσότερο για το νησί της Κέρκυρας και τα στενά της παρά για την άγνωστη και χωρίς μεγάλο ενδιαφέρον απέναντι γη της Ηπείρου. Στην περίπτωση όμως που υπάρχουν σπουδαία πολεμικά γεγονότα σ' αυτή, όπως η άλωση του Σοφωτού και του Μαργαριτίου, οι χαρτογράφοι είναι αναγκασμένοι να παρουσιάσουν την ενδοχώρα, επιστρατεύοντας τον Πτολεμαίο, ή απλώς τη...φαντασία τους.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Philippus Cluverius ο οποίος φιλοτέχνησε στο Άμστερνταμ το 1641 τον χάρτη της Ηπείρου και των Ιονίων νήσων. Θέλοντας να δείξει τα Iannina (Ιωάννινα) και τη λίμνη τους, προέκτεινε τον Acheron (Αχέροντα) έως εκεί, ονόμασε την Παμβώτιδα Acherusia (Αχερουσία) και συνέχισε τον Αχέροντα ανενόχλητος προς την Πίνδο. Εδώ παρουσιάζεται ως παραπόταμος ο Cacutus (Κωκυτός), ενώ ο Thyamis (Θύαμις) κυλάει τα νερά του εκτός θέσης, πολύ πιο κάτω από την Bastia (Σαγιάδα). (εικ. 8)

Βέβαια στους παλιούς χάρτες μετράει περισσότερο η εξυπηρέτηση του σκοπού για τον οποίο κατασκευάζονται από την επιστημονική ακρίβεια και οι αισθητικοί και σχεδιαστικοί παράγοντες είναι πιο σημαντικοί από τους μαθηματικούς υπολογισμούς.

Ο Καλαμάς για κάποιον περίεργο λόγo σε μερικούς χάρτες

Εικ. 6 - Balthasar Jenichen, Η πολιορκία του Μαργαριτίου 1571

Εικ. 7 - Matthias Zöndt, Η πολιορκία του Μαργαριτίου, 1570

του 18ου αιώνα αναφέρεται ως Abus. Η απόλυτη ταύτισή του με τον Καλαμά γίνεται στο έργο του Joachim Ottens (Άμστερνταμ) όπου αναφέρει και τα δυο ονόματα (Abus, Kallama) (εικ. 9) και σ' εκείνο του Giacomo Cantelli (Ρώμη 1684) (Abus, Thianis).

Οι αρχές του 19ου αιώνα βρήκαν την περιοχή της Ηπείρου στο στόχαστρο των μεγάλων δυνάμεων της εποχής. Η ιδιόμορφη κατάσταση με το ανεξάρτητο πασαλίκι του Αλή πασά των Ιωαννίνων έδινε στους δυτικούς ένα ερέθισμα για μια απόβαση στην περιοχή όποτε οι συγκυρίες θα το επέτρεπαν. Περιηγητές κάθε λογής έσπευσαν στην περιοχή και πληροφόρησαν το αχόρταγο για εξερευνήσεις κοινό, αφού πρώτα έδωσαν τις πλήρεις αναφορές τους στις κυβερνήσεις των χωρών τους. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ο W.M. Leak, ο F. Poucheville και ο Henry Holland.

Οι περιηγητές έρχονταν συνήθως μέσω της Κέρκυρας και αποβιβάζονταν στην απέναντι ακτή. Ο δρόμος που τους οδηγούσε στα Γιάννενα περνούσε δίπλα από τον Καλαμά κι έτσι είναι πολλή οι πληροφορίες για το ποτάμι.

Την ίδια στιγμή, οι αγώνες των Σουλιωτών ενάντια στον Αλή πασά, έφεραν πολλούς επισκέπτες στην ευρύτερη περιοχή του Αχέροντα.

Ο γάλλος πρόξενος στην αυλή του Αλή πασά στα Γιάννενα Φ. Πουκεβίλ δημοσιεύει τα αποτελέσματα της πολύχρονης παραμονής του στην Ήπειρο. Ο χάρτης που συνοδεύει το κείμενο, παρουσιάζει με αρκετή ακρίβεια τον Καλαμά και τον Αχέροντα. Ο Πουκεβίλ είχε επισκεφτεί τα μέρη και μπορούσε να προσθέσει πληροφορίες στους υπάρχοντες χάρτες της εποχής του.

Ο H. Holland προσεκτικός και μεθοδικός στις περιγραφές του δίνει ένα γενικό χάρτη της Ελλάδας χωρίς να τον ενδιαφέρουν οι λεπτομέρειες. Παρουσιάζεται ο Καλαμάς ενώ ο Αχέροντας φέρει το όνομα Glycys (Γκυκός).

Την ίδια εποχή ο Κοσμάς ο Θεοπρωτός χαρτογραφεί την ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου στηριζόμενος στα κατάλοιπα του δασκάλου του Αθανάσιου Ψαλίδα. Οι χάρτες του παρουσιάζουν τον Καλαμά και τον Αχέροντα με αρκετές λεπτομέρειες δοσμένες απλοϊκά από έναν άνθρωπο που

Εικ. 8 - Philippus Cluverius, Epirus, 1641

Εικ. 9 - A.C. Seutter, Κέρκυρα, 1730 (ηπειτομέρεια)

γνώριζε την περιοχή επειδή ήταν η πατρίδα του. Στα τέλη του ίδιου αιώνα ο χαρτογράφος Μιχαήλ Χρυσοχόος από τη Ζίτσα, θα χαρτογραφήσει για λογαριασμό της Ελλάδας και της Τουρκίας ολόκληρη την τότε παραμεθόρια περιοχή. Το έργο του δίνει σπουδαίες πληροφορίες για την ευρύτερη περιοχή του Καλαμά και του Αχέροντα. Στο χάρτη του ο Χρυσοχόος δίνει και τη νέα ονομασία του Αχέροντα: Μαυροπόταμος, όνομα με το οποίο ήταν γνωστός στους κατοίκους της περιοχής στους νεώτερους αιώνες.

Ο Καλαμάς μάλιστα χαρτογραφήθηκε ιδιαίτερα διότι σύμφωνα με τη συνθήκη του Βερολίνου του 1881 θα αποτελούσε το όριο των δυο κρατών. Η αρχή του τέλους των ασαφειών έρχεται στα τέλη του 19ου αιώνα με την κανονική χαρτογράφηση της περιοχής από τη Χαρτογραφική Υπηρεσία της Βρετανίας και το Τοπογραφικό Γραφείο της Ελβετίας. Αντίγραφο αυτών των χαρτών είναι οι ελληνικές εκδόσεις του Κ. Κοντογόνη. Στη συνέχεια έχουμε τις ελληνικές εκδόσεις της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού αλλά και τις μετρήσεις του ναυτικού που περιορίζονται στις εκβολές των δυο ποταμών και βασίζονται πάνω στους αγγλικούς χάρτες της εποχής και τέλος την Αμερικάνικη χαρτογραφική έκδοση που ακολουθήθηκε πιστά από τις ελληνικές εκδόσεις της Γ.Υ.Σ. Σήμερα με τα Ψηφιακά Συστήματα Γεωγραφικής Πληροφορικής (Geographical Information Systems G.I.S.) και τις εικόνες από τους δορυφόρους η χαρτογράφηση έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της αφήνοντας τους παλιούς χάρτες στα μουσεία και τους συλλέκτες. Οι χάρτες αυτοί όμως παρά την παραμόρφωση και τις ανακρίβειες, μας προσφέρουν τη δυνατότητα να αντιλήσουμε πλήθος ιστορικών και πολιτιστικών πληροφοριών για την περιοχή που εξετάζουμε, αλλά και για τις απαιτήσεις των κοινωνιών οι οποίες τους δημιούργησαν...

ΚΑΛΑΜΑΣ & ΑΧΕΡΟΝΤΑΣ

© 2008, ΟΙΚΟΣ - Διαχείριση Φυσικού Περιβάλλοντος ΕΠΕ -
ΤΕΤΡΑΓΚΟΝ ΕΠΕ. Παραγωγή: ΟΙΚΟΣ ΕΠΕ - ΤΕΤΡΑΓΚΟΝ ΕΠΕ

Χάρτες / Κείμενα / Φωτογραφίες: Μιχάλης Πασιάκος

Σχεδιασμός Εντύπου: Αναστασία Σμυρόγλη

Η έκδοση χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
“ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ” 2000 - 2006, Μέτρο 8.1 (Φορέας Διαχείρισης Στενών
και Εκβολών Ποταμών Αχέροντα και Καλιδά, Τ.Ε.Ι. Ηγουμενίτσας,
Ειρήνης και Φιλίας 1, Τηλ./Fax: 26650 - 21319).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.
3ο ΚΟΙΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
“ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ”

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΡΓΟ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΣΕ ΠΟΣΟΣΤΟ
80% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ
ΚΑΤΑ 20% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ